

PALANGA

PALANGOS BOTANIKOS PARKAS БОТАНИЧЕСКИЙ ПАРК ПАЛАНГИ

Park de Palanga

„TIKTAI JUNGDAMAS LANDŠAFTO GROŽĮ SU ARCHITEKTŪRINIŲ AKCENTŲ
ARCHITEKTAS GALI SUTEIKTI VAIZDUI EKSPRESIJOS IR GYVASTIES,
NESUNAIKINDAMAS JO VIENINGUMĄ.“

E. F. ANDRE

PARKO ĮKŪRIMO LEGENDA

Kartą grafas Tiškevičius, paaukuota karieta važinėdamas Palangos apylinkėse, įklimpęs pajūrio smėlyje. Karietą šiaip ne taip ištraukę. Ir čia grafas pastebėjo esąs labai gražioje vietoje. Jam pritaręs ir bendrakeleivis prancūzas. Abu nutarę čia įkurti parką.

Palangos botanikos parkas (anksčiau vadintas Birutės, Tiškevičiaus, Palangos parku) – vienas gražiausių Rytų Europoje gamtovaizdinio, arba angliškojo, stiliaus parkų su ryškiais klasicistinio planavimo elementais. Parką šventojo Birutės miško apylinkėse 1897 m. įkūrė grafas **Feliksas Tiškevičius** (1865–1931). Projekto autorius – žymus prancūzų landsafto architektas **Eduardas Fransua Andre** (**Edouard Francois Andre**, 1840–1911). Medžių bei krūmų sodinimo darbus atliko belgų sodininkas **Beizanas de Kulonas** (**Buysens de Coulon**), parko viduryje pastatyti vokiečių architekto **Franco Švechteno** (**Franz Schwechten**, 1841–1924) suprojektuoti rūmai (dabar Gintaro muziejus). Spėjama, kad, įkūrus parką, čia buvo pasodinta apie 500 rūšių medžių ir krūmų, atvežtų iš Berlyno, Karaliaučiaus, kitų Europos botanikos sodų.

Nuo pat įkūrimo Palangos botanikos parkas yra kurorto reliktas, kuris traukia lankytojus dėl čia esančių kultūros paveldo objektų gausos bei natūralios gamtos. Senosios kultūros pėdsakai čia dera su pajūrio gamta, įtaigiai atsiskleidžia epochas jungiantys žmogaus ir gamtos kūrybos tiltai.

Parko erdvinėje kompozicijoje visais parko elementais išskiriami du kulminaciniai taškai. Pirmasis suformuotas žmogaus – konkretaus, aiškaus geometrinio ritmo – rūmai su abipus jų esančiu parteriu ir rozariumu. Antrasis – gaivališkas – gamta, jūros platybės, vėjo ošimas, šešėlių ir spalvų žaismas. Svarbus vaidmuo parko kompozicijoje tenka tvenkiniams, apie kuriuos sukurta jauki aplinka su mažomis perspektyvomis – atsvara čia pat esančioms atviroms jūros erdvėms.

Architektas Eduardas Fransua Andre: parko maketas
Архитектор Эдуард Франсуа Андрэ: макет парка

„ТОЛЬКО СОЕДИНЯЯ КРАСОТУ ЛАНДШАФТА
С АРХИТЕКТУРНЫМ АКЦЕНТОМ, АРХИТЕКТОР МОЖЕТ
ПРИДАТЬ ВИДУ ЭКСПРЕССИЮ И ЖИЗНЕННОСТЬ,
НЕ НАРУШАЯ ЕГО ЕДИНСТВА.“

З. Ф. АНДРЭ

ЛЕГЕНДА О СОЗДАНИИ ПАРКА

Однажды граф Тышкявичюс ездил по окрестностям Паланги в позолоченной карете и увяз в приморском песке. Карету вытащили. И тогда граф заметил, что находится в очень красивом месте. С ним согласился и его попутчик француз. Они оба решили создать здесь парк.

Ботанический парк Паланги (ранее называвшийся парк Бирутес, Тышкявичяус, Палангский) является одним из красивейших в Восточной Европе парков ландшафтного или английского стиля с яркими элементами классицистического планирования. Парк в окрестностях священного леса Бируте в 1897 году основал граф **Феликс Тышкявичюс (1865–1931)**. Автор проекта – выдающийся французский архитектор ландшафта **Эдуард Франсуа Андрэ (Edouard Francois Andre, 1840–1911)**. Работы по посадке деревьев и кустов выполнил бельгийский садовник **Бейзан де Кулон (Buysens de Coulon)**, в центре парка построен дворец (сейчас Музей янтаря) по проекту немецкого архитектора **Франца Швехтена (Franz Schwechten, 1841–1924)**. Предполагается, что при создании парка здесь было высажено около 500 сортов деревьев и кустов, привезенных из ботанических садов Берлина, Кенигсберга и других европейских стран.

Со дня своего создания Ботанический парк Паланги является реликтом курорта, который привлекает посетителей множеством объектов культурного наследия и натуральной природы. Следы старой культуры здесь сочетаются с природой приморья, с силой раскрываются мосты творчества человека и природы, соединяющие эпохи.

В пространственной композиции парка всеми его элементами выделяются два кульминационных пункта. Первый сформирован человеком – конкретный, четкого геометрического ритма – дворец, с двух сторон которого находится партер и розарий. Второй – натуральный – природа, просторы моря, шум ветра, игра теней и красок. Важную роль в композиции парка играют водоемы, вокруг которых создана уютная обстановка с малыми перспективами – противовес находящимся здесь открытым просторам моря.

Grafas Feliksas Tiškevičius

Edouard Francois Andre

Yra 12 specialiai įrengtų įėjimų į Palangos botanikos parką. Prie Pagrindinio įėjimo stovi dar grafo F. Tiškevičiaus laikais pastatytas **Sargo namelis (1)**. Dabar čia veikia parko informacinis centras, įrengta suvenyrų parduotuvė, rengiamos parodos.

Šalia – paminklas Eduardui Fransua Andre ir kitiems parko kūrėjams, kurių talentas bei parkui parinktos vietos gamtinis ir istorinis unikalumas nulėmė parko kultūrinę vertę bei kūrėjų meninę sėkmę.

E. F. Andre sakė: **„Kuriant parkus, reikia būti tapytoju ir poetu, architektu ir sodininku.“**

Dešinėje centrinės alėjos pusėje ant Jaunimo kalnelio stovi **skulptūra „Šaulys“ (2)**, sukurta pagal M. K. Čiurlionio paveikslą „Zodiakas. Šaulys“. Manoma, jog pagonybės laikais šiame kalnelyje buvęs baltų genčių kapinynas, vėliau jame žydai įkūrė savo kapinaites, kuriose laidota iki 1892 m.

Prie centrinės alėjos išsišakojimo stovi **skulptūra „Eglė žalčių karalienė“ (3)**, sukurta vienos archaiškiausių lietuvių liaudies pasakų motyvais.

Senovėje senelis su senele turėjęs dvylika sūnų ir tris dukteris, jauniausioji buvusi vardu Eglė. Išėjo kartą seserys į jūrą maudytis. Išsimaudžiusios žiūri, kad Eglės marškinių rankovėje žaltys įsirangęs. Žaltys atidavęs marškinius tik tada, kada jauniausioji pasižadėjo už jo tekėti. Labai nenorom seneliai atidavė Žalčiui jauniausiąją dukrelę... Praėjus devyneriems metams, žalčio rūmuose po jūrą

susilaukusi trijų sūnų ir dukters, Eglė panoro aplankyti tėvų namus. Žaltys išleido ją su vaikais, bet prisakė viešėti tėviškėje ne daugiau kaip devynias dienas ir niekam neišduoti jo vardo – Žilvinas. Sugrįžus į tėvų namus, Eglės broliai iš jauniausios dukros Drebulės sužinojo žalčio vardą ir, pasišaukę iš jūros, jį dalgiais sukapojo. Sužinojusi tai, Eglė save ir savo vaikus pavertė medžiais...

Senovo tvenkinio (4) atsiradimas: įruošiant centrinę parko alėją, ištryško šaltinis, prisiėjo iškasti tvenkinį su sala ir sujungti tilteliais, kurie neišvengiama reikmė įsimylėlių susitikimams...

Имеется 12 специально оборудованных входов в Ботанический парк Паланги. У Главного входа находится **сторожка (1)**, построенная еще во времена графа Ф. Тышкевичюса. Сейчас здесь расположен Информационный центр парка, сувенирная лавка, проводятся выставки. Рядом – памятник Эдуарду Франсуа Андрэ и другим создателям парка, талант которых и природная и историческая уникальность подобранного для парка места обусловили культурную ценность парка и художественный успех создателей. Э. Ф. Андрэ говорил: **„Создавая парки нужно быть живописцем и поэтом, архитектором и садовником.“**

С правой стороны центральной аллеи на Молодежном холме стоит **скульптура „Стрелок“ (2)**, созданная по картине М. К. Чюрлиониса „Зодиак. Стрелец“. Предполагается, что во времена язычества на этом холме находилось место захоронения племен Балтов, позднее здесь было еврейское кладбище, где хоронили до 1892 года. На развилке центральной аллеи стоит **скульптура „Эгле - королева ужей“ (3)**, созданная по мотивам одной из самых архаических литовских народных сказок.

В давние времена старик со старухой имели двенадцать сыновей и три дочери, младшая была по имени Эгле. Однажды пошли сестры купаться к морю. После купания - глядь - в руке рубашки Эгле пристроился уж. Уж отдал рубашку только после того, как младшая сестра пообещала выйти за него замуж. С большой неохотой старики отдали младшую дочь ужу... Спустя девять лет, дождавшись в подводном замке ужа трех сыновей и дочь, Эгле захотела навестить отчий

дом. Уж отпустил ее с детьми, но наказал гостить на родине не дольше девяти дней и никому не открывать его имени – Жильвинас. После ее возвращения в родительский дом братья Эгле узнали от младшей дочери Дребуле имя ужа и, позвав его из моря, зарубили косами. Узнав об этом, Эгле превратила себя и детей в деревья...

Появление **Старого пруда (4)**: готова центральную аллею парка, забил родник, пришлось выкопать пруд с островом и соединить мостиками, которые являются необходимостью для встреч влюбленных...

Šiuo metu Palangos botanikos parko plotas 101,3 ha: medynai užima 60 ha, pievos – 24,5 ha, gėlynai – 0,5 ha, vandens telkiniai – 1,16 ha, įvairios dangos takai ir keliai tęsiasi apie 18 km. Parko paplūdimys jūros pakrante driekiasi 1,5 km, jam 2003 m. suteiktas **Mėlynosios vėliavos sertifikatas**.

Vyraujanti medynų rūšis – pušis. Drėgnesnėse vietose auga juodalksniai, eglės. Introdukuotų sumedėjusių augalų priskaičiuo-

- jama iki 250 rūšių. Natūraliai auga 370 rūšių žolinių augalų,
- iš jų 24 rūšys Lietuvoje retos.
- Parke yra 8 įvairios paskirties pastatai, 1000 kv. m. oranžerija, 9 skulptūros, nemažai mažosios architektūros formų. Įrengta laistymo sistema, veikia dekoratyvinis naktinis apšvietimas. Tradiciniai vasarą parke vykstantys renginiai: Gintaro muziejaus terasoje ir Židinio menėje kameriniai koncertai, poezijos skaitymai, pučiamųjų orkestrų koncertai parko Rotondoje, etnografinės šventės ir kiti renginiai. Per metus Palangos botanikos parką aplanko apie 500 000 žmonių.

PARKO PLANAS

VYTAUTO GATVĖ

● kiti objektai

ПЛАН ПАРКА

S. DARJAUS IR ST. GIRENO GATVE

В настоящее время Ботанический парк Паланги занимает площадь в 101,3 гектаров: лес покрывает 60 гектаров, луга – 24,5 гектаров, цветники – 0,5 гектаров, водоемы – 1,16 гектаров, тропинки и дорожки с различным покрытием протянулись почти на 18 км. пляж парка тянется по побережью на 1,5 км, в 2003 году ему был выдан **сертификат Синего флага**. Преобладающий вид деревьев – сосна. В более влажных местах растет черная ольха, ели. Насчитывается до 250 видов интродуцированных одревесневших растений. Натурально произрастают 370 видов травяных растений, из которых 24 вида являются редкими в Литве. В парке находятся 8 строений различного назначения, оранжерея на 1000 кв. м, 9 скульптур, немало форм малой архитектуры. Оборудована система полива, декоративного ночного освещения. Традиционные мероприятия, которые проводятся в парке в летний период: камерные концерты на террасе Музея янтаря и в Каминном зале, поэтические чтения, концерты духовых оркестров в Ротонде парка, этнографические праздники и другие мероприятия. Ежегодно около 500 000 человек посещают Ботанический парк Паланги.

● другие объекты

Centrinėje parko dalyje, Didžiojo parterio pradžioje stovi „Laiminančio Kristaus“ skulptūra (5), pastatyta tarp 1906 ir 1913 metų. 1948–1953 metais paminklą sunaikino sovietų valdininkai.

Pasakojama, jog nė vienas paminklo griovime, naikinime dalyvavęs asmuo nemirė natūralia mirtimi. Vienintelis tiksliai žinomas faktas: „Laiminančio Kristaus“ skulptūrą pagal išlikusius archyvinius dokumentus, nuotraukas iš bronzos atkūrė skulptorius Stasys Žirgulis 1993 metais, postamentą iš ukrainietiško granito padarė Adolfas Gendvilas.

Didžiojo parterio (6) (Parke yra „parke paklydęs“ **Mažasis parteris (7)**). Kadaisė jo vietoje buvo grafo Tiškevičiaus daržas.) išplanavimą ir jo kūrimą E. F. Andre sūnus ir padėjėjas Rene prisimena taip: „Pagaliau atėjo eilė dekoruoti centrinę dalį. Ji buvo suskirstyta į tris dalis: centre – 100 metrų ilgio ir 30 metrų pločio lengvas įdubęs gėlynas arba veja; likusios dvi dalys iš dešinės ir iš kairės buvo numatytos kaip žalias kilimas horizontalioje dalyje ir kaip augalijos plantacijos šlaituose.“ Dabar čia atsiskleidžia didžioji, elipsės formos erdvė su gėlynais, baseinu ir fontanu centre.

1897 metais centrinėje parko dalyje, už didžiojo parterio, pastatyti architekto Franco Švechteno suprojektuoti rūmai (dabar Gintaro muziejus) – grafų Felikso ir Antaninos Tiškevičių rezidencija. Prie rūmų prigludusi grafų Tiškevičių koplyčia, kurioje dabar rengiamos dailės parodos. **Gintaro muziejus (8)** – Lietuvos dailės muziejaus padalinys – rūmuose įkurtas 1963 metais. Sukaupta apie 30 000 eksponatų. Ekspozicija užima 750 kv. m. plotą, vitrinose pateikiama apie 4500 vertingų eksponatų, pristatančių gintarą dviem pagrindiniais aspektais: gintaro formavimasis; gintaro naudojimas kultūros istorijos eigoje. Gintaro muziejų jau aplankė daugiau kaip 8 milijonai žmonių.

Rozariume (9) auginama apie 80 rožių rūšių. Jame 1983 metais buvo pastatyta prancūzų skulptoriaus

- Huberto Luji Noelio skulptūra „Rebeka“ („Vandens nešėja“) (9), atvežta iš prie Švėkšnos esančio Vilkėnų dvaro.

В центральной части парка, в начале Большого партера, находится **скульптура „Благословляющего Христа“ (5)**, установленная между 1906 и 1913 годами. В 1948–1953 годах памятник уничтожили советские чиновники. Говорят, что все участвовавшие в разрушении и уничтожении памятника, не умерли естественной смертью. Единственный точно известный факт: скульптуру „Благословляющего Христа“ воссоздал из бронзы по сохранившимся архивным документам и фотографиям скульптор Стасис Жиргулис в 1993 году, а постамент из украинского гранита сделал Адольфас Гендвилас.

Планировку и создание **Большого партера (6)** (в парке есть и „заблудившийся“ **Малый партер (7)**), на месте которого когда-то был огород графа Тышкявичюса) сын Э. Ф. Андрэ и помощник Ренэ вспоминает следующим образом: „Наконец наступила очередь декорировать центральную часть, которая была разделена на три части: в центре – 100 метров в длину и 30 метров в ширину легкий углубленный цветник или газон; остальные две части справа и слева планировались, как зеленый ковер в горизонтальной части и как плантации растений на склонах“. Сейчас здесь раскрывается большое пространство в форме эллипса с цветниками, бассейном и фонтаном в центре.

В 1897 году в центральной части парка, за Большим партером, был построен дворец по проекту немецкого архитектора Франца Швехтена (сейчас Музей янтаря) – резиденция графов Феликса и Антанины Тышкевичей. К дворцу присоединена часовня графов Тышкевичей, в которой сейчас проводятся художественные выставки. **Музей янтаря (8)** – отдел Литовского художественного музея – создан во дворце в 1963 году. Накоплено около 30 000 экспонатов. Экспозиция занимает площадь в 750 кв. м, около 4 500 ценных экспонатов выставлены в витринах и представляют янтарь в двух основных аспектах: формирование янтаря; использование янтаря по ходу истории культуры. Музей янтаря уже посетило свыше 8 миллионов человек.

В **розарии (9)** выращивается около 80 видов роз. Здесь в 1983 году была установлена скульптура французского скульптора Хуберта Луи Ноэля „**Ребекка**“ („**Водоноска**“) (9), привезенная из усадьбы Вилькеная около Швекшны.

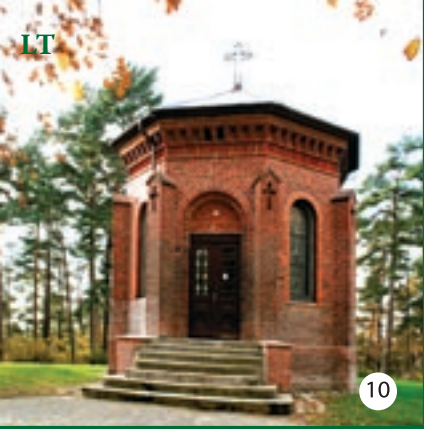

8

9

9

10

Kitas Palangos botanikos parko akcentas – **Birutės kalnas (10)** ir jo apylankos. Birutės kalnas – buvęs senųjų baltų alkas, kuriame rastas XIV amžiaus paleoastronomijos įrenginys. 1506 m. krikščionys ant to kalno pastatė Šv. Jurgio, arba Birutės kalno, **koplyčią (10)**. Birutės kultas buvo praktikuojamas iki XIX amžiaus pabaigos. Koplyčią atstatinėjo ne vieną kartą. Šventu Birutės kalnas laikomas ir šandien. Birutės kalno koplyčioje 1976 m. įrengti 7 dailininko Liudo Pociaus vitražai. Kalno papėdėje

stovi **Birutės skulptūra (11)** – simbolinėje jos kapo vietoje. Pagoniškas Birutės kalno alkas buvo vieta, reikšminga visam Palangos kraštui.

Sakmė apie Birutę. Didysis Lietuvos kunigaikštis Kęstutis išgirdo apie Palangos mergaitę, vardu Birutė. Tai buvusi, pagal pagonišką nutikimą, dievams pasišventusi mergelė. Ją ir žmonės garbino kaip dievaitę. Atėjo į Palangą Kęstutis ir paprašė Birutę už jo tekėti. Birutė nesutiko, nes buvo apžadus dievams davus. Kunigaikštis Kęstutis per jėgą paėmė ją iš tos vietos ir su garbe nulydėjo į savo sostinę Trakus, kur iškėlė su ją vestuves.

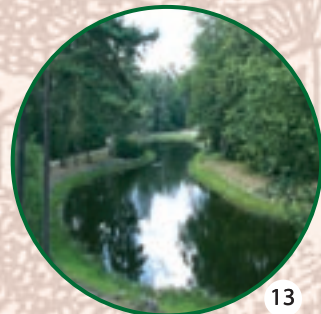

11

Lurdas (12) – grafas Feliksas Tiškevičius jį įrengė Birutės kalno papėdėje savo žmonai Antaninai, baigęs pagrindinius parko įkūrimo ir statybos darbus (apie 1900 metus).

12

13

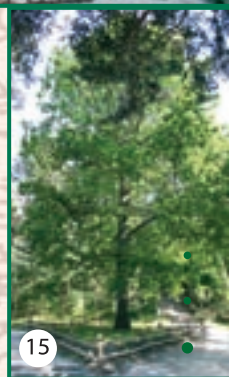
Еще один акцент Ботанического парка Паланги – **холм Бируте (10)** и его окрестности. Холм Бируте – это бывшая алка древних Балтов, где было найдено палео-астрономическое устройство XIV века. В 1506 году христиане на холме построили **часовню (10)** Св. Юргиса или холма Бируте. Культ Бируте практиковался до конца XIX века. Часовня не раз отстраивалась. Холм Бируте считается священным и сегодня. В часовне холма Бируте в 1976 году были установлены 7 витражей художника Людаса Поцюса. У подножия холма установлена **скульптура Бируте (11)** – на месте ее символической могилы. Языческая алка холма Бируте была местом, имеющим значения для всего Палангского края.

Сказание о Бируте. Великий Литовский князь Кястутис прослышал о девушке из Паланги по имени Бируте. Это была по языческой вере посвятившая себя богам дева. Ее люди чтили как богиню. Прискакал Кястутис в Палангу и просил Бируте выйти за него замуж. Бируте отказала, поскольку давала обет богам. Князь Кястутис силой забрал ее из этого места и с почестями проводил в свою столицу Тракай, где сыграл с ней свадьбу.

Лурдас (12) – граф Феликс Тышкявичюс оборудовал его у подножия холма Бируте для своей жены Антанины, закончив основные работы по созданию парка и строительству (около 1900 года).

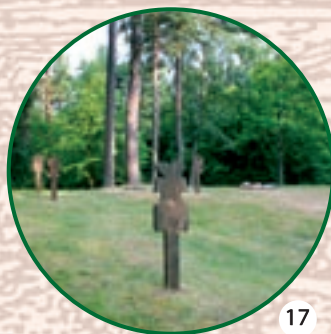
14

15

16

17

18

13. Naujasis tvenkinys / Новый пруд

14. Parko paplūdimys / пляж парка

15. Pirmojo Lietuvos Prezidento ąžuolas / Дуб первого президента Литвы

16. Rotonda / Ротонда

17. Žemaičių kalnelis / Холм Жямайчю

18. Paminklas karo metais nukankintų žydų atminimui /

Памятник, посвященный памяти евреев, замученных во время войны

19

19. Paukščių voljerai / Вольеры для птиц
20. Administracinis pastatas, oranžerija /
Административное здание, оранжерея

20

Šis leidinys išleistas (parengtas) gavus finansinę Europos Sąjungos PHARE programos paramą. Palangos miesto savivaldybės administracija atsako už dokumento turinį, kuris jokiomis aplinkybėmis negali būti laikomas ES pozicija.

Данное издание выпущено при финансовой поддержке программы PHARE Евросоюза. Администрация самоуправления г. Паланга несет ответственность за содержание документа, которое ни при каких обстоятельствах не может считаться позицией Евросоюза.

Leidinio sudarytojas ir redaktorius Sigitas Poškus
Konsultantas Antanas Sebeckas
Fotografas Juozas Baltiejus
Parko planas Gražinos Oškinytės
Dizainerė Dovilė Kvekšaitė
Vertėjas UAB „Goarda“

Leidėjas
PALANGA

Palangos miesto savivaldybės administracija
Vytauto g. 73, LT-00134 Palanga
Tel. (+370 460) 48125
El. p. turizmas@palanga.lt
www.palanga.lt

DRUKA
SPAUSTUVĖ

Spaustuvė „Druka“
Tel. (+370 46) 380458
www.druka.lt

Palangos botanikos parkas
Vytauto g. 15, LT-00101 Palanga
Tel. (+370 460) 49270
Faks. (+370 460) 49271
El. p. botanikosparkas@takas.lt
www.pgm.lt

ISBN 9986-848-66-0
UDK 502.4(474.5)
Pa-112

Leidinytas platinamas nemokamai
2005